

Erken Cumhuriyet Döneminde Köy Okullarında Beden Terbiyesi Dersi (1923-1950)

The Physical Training Course in Village Schools during the Early Republican Period (1923-1950)

Ahmet İSLAM¹

Ayhan DEVER²

Araştırma Makalesi / *Research Article*

Geliş Tarihi / *Received*: 14.04.2022

Kabul Tarihi / *Accepted*: 18.07.2022

Doi: 10.48146/odusobiad.1103576

Atıf / Citation: İslam, A., Dever, A., (2022). “Erken Cumhuriyet Döneminde Köy Okullarında Beden Terbiyesi Dersi (1923-1950)” ODÜSOBİAD 12 (2), 489-508, Doi: 10.48146/odusobiad.1103576

Öz

Ülkenin kurulmasıyla birlikte her alanda olduğu gibi köye ve köylerde yaşayan bireylere daha fazla önem verilmeye başlanmış ve köyün kalkındırılması için çeşitli çabalar içerisine girilmiştir. Bu çabalardan birisi de köy okullarındaki müfredatların yeniden şekillendirilmesi olmuştur. Daha önceden köy okulları müfredatlarında göremediğimiz beden terbiyesi (jimnastik) dersi müfredata yavaş yavaş ek olarak girmeye başlamıştır. Okulların açık olduğu günler sabahları 20 dakikalık beden terbiyesi dersleri müzik eşliğinde yapılmıştır. Ancak sürenin kısa olmasına bağlı olarak öğrencilere daha ziyade basit ısınma hareketleri yaptırılmış ve bu durum ise köy okullarındaki öğrenciler için beden terbiyesi (jimnastik) derslerinin verimli bir şekilde geçmesine engel olmuştur. Buna karşın köy yaşam tarzına daha uygun olan ziraat ve el işi dersleri daha da ön plana çıkmıştır. Bahsi geçen döneme ait köy okullarındaki beden terbiyesi (jimnastik) dersinin içeriğine ait iki önemli kaynaktan birincisi Türk sporunun en önemli isimlerinden birisi olan Selim Sırrı (Tarcan) tarafından diğeri ise beden terbiyesi öğretmeni Fuat Pura tarafından yazılmıştır. Ancak her ikisinin de değindiği konuların neredeyse birbirinden farklı olmasına bağlı olarak bir bütünlük oluşturulamadığı anlaşılmaktadır. Bahsi geçen dönem içerisinde köy okullarındaki beden terbiyesi dersi hiçbir zaman amacına ulaşamamıştır.

Anahtar Kelimeler: Köy okulları, beden terbiyesi, jimnastik, Köy okullarında eğitim, Selim Sırrı Tarcan, Fuat Pura

Abstract

After its establishment, the Republic of Turkey focused on villages and villagers, like any other field, and made various efforts for their prosperity. One of those efforts was revising the curriculum of village schools. The physical training course (gymnastics), which we did not see in the curriculum of village schools before, started to

¹Sorumlu Yazar; Dr. Öğr. Gör. Ordu Üniversitesi, ORDU, e-mail: ahmetislam61tr@hotmail.com , ORCID ID: 0000-0001-6735-1583

² Doç. Dr. Ordu Üniversitesi, ORDU, e-mail: ayhandever@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-8300-5290

be added to the curriculum as a separate course slowly. On the days when the schools were open, 20-minute physical training lessons were held in the morning accompanied by music. However, students were made to do simple warm-up exercises, and this prevented the physical training (gymnastics) lessons from passing efficiently for the students in the village schools due to the fact that the time was too short. In contrast, schools focused on agriculture and handicraft courses, which were more suitable for village life. The first of the two important sources of the content of the physical training (gymnastics) course in the village schools of the period in question was written by Selim Sırrı (Tarcan), one of the most important names in Turkish sports, and the other by Fuat Pura, a physical training teacher. However, it is understood that unity could not be achieved due to the fact the topics they addressed in their books were almost different from each other. The physical training course in village schools never reached its goal during the aforementioned period.

Keywords: *Village schools, physical training, gymnastics, education in village schools, Selim Sırrı Tarcan, Fuat Pura*

Giriş

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte ülke genelinde spora verilen önem daha da artmaya başlamış ve spor sayesinde sağlıklı ve güçlü bir nesil yaratma çabası içerisine girilmiştir. Vatandaşların spora ilgisini arttırmak amacıyla şehir merkezlerinde spor tesisleri yapılmış, ayrıca yine merkezi okullarda beden terbiyesi (jimnastik) derslerine daha fazla önem verilmiştir. Merkezlerde yer alan okullarda beden terbiyesi dersi (jimnastik), neredeyse zorunlu bir ders olarak müfredata yerleştirilmiştir.

Ancak köy okulları için bu durum geçerli olmamış ve köy okullarına giden öğrencilerin spor konusunda ihmal edilmiştir. Daha ziyade köy yaşam tarzına uygun olarak hazırlanan müfredat içerisine ziraat ve el işi dersleri konulmuşken, beden terbiyesi dersi müfredatta kendisine yer bulamamış veya bulsa bile ek maddeler dâhilinde yer almıştır. Ayrıca köy okullarında spora yönelik malzemelerinde bulunmamasına bağlı olarak dersler daha ziyade basit ısınma hareketlerinden ibaret kalmıştır. Bu durumun sonucu olarak ise köy okullarında okuyan öğrenciler, beden terbiyesi (jimnastik) derslerinden istenilen sonucu alamamışlardır.

Bu çalışmanın amacı Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında köy okullarındaki beden terbiyesi dersleri hakkında bilgi vermek ve dönemin genel bir özetini sunmaktır. Bu düşünce içerisinde dönemin köy ve köy okullarına yönelik eserler incelenmiş, çeşitli gazete ve dergilerden konumuzla ilgili olan kısımlar taranarak çalışmanın özü oluşturulmaya çalışılmıştır. Bahsi geçen dönem içerisinde çalışmaya kaynaklık etmesi açısından iki kaynağa ulaşılmıştır. Bunlardan ilki 1933 yılında Selim Sırrı (Tarcan) tarafından yazılan Köy Mekteplerinde Beden Terbiyesi isimli çalışma iken diğeri ise 1937 yılında Fuat Pura tarafından yazılan Köy Okullarında Jimnastik isimli çalışmadır. Dönemin beden terbiyesi dersleri bu çalışmalar ekseninde irdelenmiştir.

Erken Cumhuriyet Döneminde Köy:

1920-1923 yılları arası Türkiye, elverişsiz şartlarda büyük savaşlar geçirmiş, ülke topraklarının 2/3'ü savaş alanına dönmüş, nüfusunun 1/5'ini savaş alanlarında yitirmiş, ülkede öğretmen, hekim, eczacı, mühendis, hukukçu hatta daha da ötesi duvarcı, marangoz, nalbant, ayakkabıcı, terzi bile kalmamış, ülke yorgun ve yoksul düşmüştü (İnan, 1983: 53).

Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle birlikte toplumsal yapı bütünüyle değişime uğramış ve ülke genelinde hızlı bir şekilde ayağa kalkma çabası içerisine girilmiştir. Bir yandan sağlık, eğitim, beslenme alanlarındaki sorunlarla mücadele edilirken diğer yandan da ülkenin imarı için mücadele verilmiştir. Özellikle de köylerin tekrardan ayağa kaldırılması ve köylünün ön plana çıkartılması gibi düşünceler bu süreç içerisinde daha da ön plana çıkmaya başlamıştır.

Bu amaç doğrultusunda Cumhuriyet'in temel görevlerinden birisi de köyü canlandırmak olarak belirlenmiştir. Kazanılan büyük zaferlerin ardından kurulan ülkenin varlığını devam ettirebilmesinin en temel koşullarından birisi olan vatandaşlarını denetim altına alma düşüncesi içerisinde köylünün devletle bütünleşmesinin gerekliliği ön plana çıkmıştır (Dik, 2016: 694). Bu düşünce içerisinde 17 Şubat 1923 tarihinde düzenlenen İzmir İktisat Kongresi'nde ülkenin ekonomi politikalarının geleceği açısından önemli kararlar alınmıştır. Kongreye tarım, sanayi, tüccar, işçi kesimlerinden gelen 1135 delege katılmış ve bu kongre Misak-ı İktisadi olarak nitelendirilmiştir (Koçaşlı, 2017: 141). Kongre'de hem köylerin hem de köylülerin sorunları beraberce ele alınmış, özellikle de aşar vergisinin kaldırılması, tarım alanında eğitimin sağlanması, Ziraat Bankası kredilerinin artırılması, tarımda makineleşme ve köylerde sağlık alanlarında teşkilatlanma gibi konular üzerinde durulmuştur (Geray, 1974: 14). Kongrede alınan tarımla ilgili kararlar özellikle de köye ve köylüye vurgu yaparken aynı zamanda köyün tekrardan canlandırılması düşüncesini de ön plana çıkartmıştır. Böylece henüz cumhuriyet ilan edilmemiş olsa dahi yeni yönetimin, köye ve köylülere verdiği önem daha net bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Dönem içerisinde köyün temel sorunları; yollarının olmaması, sağlık şartlarının kötü olmasına bağlı olarak çocuk ölümlerinin oldukça fazla olması, temiz içme suyunun bulunmaması, okul ve öğretmen ihtiyacının oldukça fazla olması ve tarımın eski metotlar dâhilinde yapıyor olması (Sarı, 2014: 510) şeklinde belirtilebilir. Bu temel yetersizlikler dâhilinde köylerde yaşam imkânlarının oldukça kısıtlı ve zorlayıcı olduğu ortadadır.

Cumhuriyet'in ilanından sonra 18 Mart 1924'de kabul edilen ve 7 Nisan 1924 tarihli Resmi Gazete 'de yayınlanarak yürürlüğe giren 442 sayılı Köy Kanunu'na göre nüfusu 2000'den az olan yerleşim yerleri köy olarak nitelendirilmiştir. Aynı kanuna göre cami, okul, yayla, baltalık gibi orta malları bulunan ve toplu veya dağınık evlerde oturan insanlar, bağ, bahçe ve tarlalarıyla birlikte³ köyü oluşturmaktadır.

1927 yılında yapılan ilk nüfus sayımına göre ülkenin toplam nüfusu 13.648.720 olarak belirlenmiştir. Bu nüfusun ise %75.78'i köylerde yaşamaktadırlar (TÜİK, 2013). Diğer bir ifade ile yeni kurulan Cumhuriyet, köy odaklı bir yapılanma içerisine girmek zorunda kalmıştır. Zira halkın büyük bir

³ 7 Nisan 1924 tarihli Resmi Gazete, Sayı:68: 336.

çoğunluğu köylerde yaşamakta ve ziraatla uğraşmaktadır. Ancak köylerdeki yaşam şartlarının oldukça yetersiz olması pek çok alanda olduğu gibi eğitim alanında kendisini hissettirmiştir.

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Köylerde Okul:

1739 sayılı *Milli Eğitim Temel Kanunu*'nun ikinci maddesinin 3. Fıkrasında yer alan 'Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu arttırmak, öte yandan milli birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmak' ifadesi toplum genelinde eğitim yoluyla yapılmak istenenleri özetler niteliktedir. Zira eğitim; iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmada etkili bir unsur olarak görülmüş ve bu nedenle yeni kurulan cumhuriyet, eğitime ayrı bir önem vermiştir.

Cumhuriyet'in ilan edildiği 1923 yılında ülke genelinde 4.894 ilkokulun, 10.238 öğretmenin bulunuyor olması dönem içerisinde önemli bir problem olarak kabul edilmiş ve okul binalarının yapımına ve öğretmen yetiştirmeye hız verilmiştir. Var olan okullar ise büyük oranda şehirlerde yer almıştır.

1927 yılında gerçekleştirilen nüfus sayımı verilerine göre ülke genelinde yaşayan bireylerin okuma yazma oranlarına bakmakta fayda vardır. Ancak ilk nüfus sayımının 1927 yılında yapıldığı, harf inkılabının ise 1928 yılında gerçekleştirildiği düşünülecek olursa bahsi geçen oran Arap harfleriyle okuma bilen bireylerin oranını verecektir. Buna göre okuma bilen erkek oranı %12.99 iken, bu oran kadınlarda ise %3.67'dir. Diğer bir ifade ile ülke genelinde okuma bilen kişi sayısı 1.111.496'dır⁴. Bu oran ve rakam batı merkezli iller odaklıdır ve Doğu, Güneydoğu, İç Anadolu Bölgeleri'ne gidildikçe okuma oranlarında ciddi bir azalış gözlenmektedir.

Tablo 1: 1927 Yılında Türkiye Genelinde Eğitim Düzeylerine Göre Okul, Öğrenci Ve Öğretmen Sayıları

Eğitim Düzeyi	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı
İlköğretim	6.043	461.985	15.194
Ortaöğretim	141	31.395	2.083
Yükseköğretim	18	3.918	451
Toplam	6.202	497.298	17.728

(Kaynak: Kaya, 1983: 70)

Tablo 1'de görüldüğü üzere 1927 yılında ülke genelinde 6.202 okulda 497.298 öğrenci eğitim – öğretim hayatına devam etmiştir. Diğer bir ifade ile 1927 yılında yapılan nüfus sayımı sonucunda ülke nüfusu

³ 1927 Yılı Nüfus Sayımı: 22.

13.648.720 iken, toplam öğrenci sayısı 497.298'dir. Bu orana göre okul çağındaki çocukların büyük bir kısmı okula gitmemiştir. Bu durumun temelinde ise özellikle gelir düzeyinin az olması ve çalışmak zorunda olmak gibi ekonomik nedenlerin etkili olduğunu düşünmek mümkündür. Tablonun genel anlam tek olumlu tarafı, 1923 yılı verilerine göre okul ve öğretmen sayısında yaşanmış olan artıştır.

Köy okullarına baktığımız zaman ise cumhuriyetin ilan edildiği dönemde birtakım sorunlar olduğunu görürüz. Zira nüfusun büyük bir çoğunluğunun yaşadığı köylerde, okullaşma oranı ve bunun yanı sıra okur – yazarlık oranı oldukça düşüktür.

Cumhuriyet rejiminin köylere getirdiği en önemli unsurlardan bir tanesi köylerde okulların açılması, derslik ve öğretmen sayısının arttırılması olmuştur. Bu sayede köy çocuklarının ülke genelindeki eğitim anlayışından uzak kalmamaları ve toplumla bütünleşmeleri sağlanmıştır. Zira milliyetçi ve halkçı bir yönetim için köyü, ilk tahsilden uzak tutmakla doğrudan bir şekilde devletin kendi bünyesi sakatlanmış olacaktır (Öymen, 1939: 7).

1923 yılında nüfusun $\frac{3}{4}$ 'ünün yaşadığı yer olan köylerin %90'ında okul neredeyse yoktur. Diğer bir ifade ile 40.000 köyün 36.000'inde okul yoktur (Öztürk, 1996: 250).

1927 yılında ise köylerdeki okul sayısı 4.707'dir ancak köylerdeki öğrenci sayısı hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. 1933 yılı verilerine göre 40.000 köy bulunmakta, bu köylerin 37.000 tanesinde okul bulunmamaktadır. 40.000 köyde oturan 11 milyon insanın %2'sinin okuma – yazması bulunmaktadır (Kemal, 1933: 21). 1936 yılına ait verilere bakıldığında ise köylerimizde eğitim düzeyinin oldukça düşük olduğu dikkat çekmektedir. Ulus Gazetesi'ne göre köylerimizde 6786 öğretmen ve 313.169 öğrenci bulunmakta, köyde yaşayan yaklaşık bir milyon genç ise okula gitmemektedir⁵. Her köye bir öğretmen verildiğine göre 34.246 köyde öğretmen ve okul bulunmamaktadır⁶.

Maarif Teşkilatına Dair Kanun'un 5. Maddesi'ne göre köylerde bulunan okullar köy gündüz ve köy yatı okullarıdır. Bu okullar çocukları köy hayatından ayırmayacak bir eğitim sistemi içerisinde eğitileceklerdir ve bu okulların tahsil süresi en az üç yıl olarak belirlenmiştir⁷. Ancak sınıflar genel anlamda farklı şekilde sınıflandırılmış; tek öğretmenli tek derslikli okullar oldukça fazla olmuştur. Diğer bir ifade ile gerek öğretmen sayısının yetersiz oluşu, gerekse de derslik sayısının az oluşuna bağlı olarak çoğunlukla birleştirilmiş sınıflarda eğitim verilmiştir.

17 – 29 Temmuz 1939 tarihinde toplanan *Birinci Milli Eğitim Şûrası* kararları doğrultusunda üç yıllık köy okulları, beş yıllık okul haline getirilmiştir. Bu değişikliğin temelinde 3 yıllık okullarda verilen bilginin yetersiz görülmesi, köy okullarının üç yıllık olması, Cumhuriyet Halk Fırkasının eğitim programına ters düşmesi, üç yılda öğrenilenlerin çabuk unutulması, üç yıllık okullara köylünün güveninin olmaması, üç yıllık okulların köy içerisinde oldukça pasif kalması, üç yıllık okulların

⁴ 29 İkteşrin 1936 tarihli Ulus Gazetesi

⁵ Öğretmen Sesi Dergisi, 1 Mayıs 1936, Sene:6, Sayı:37-34: 265.

⁶ 22 Mart 1926 tarihinde çıkartılan Maarif Teşkilatına Dair Kanun;

https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmco04/kanuntbmmco04/kanuntbmmco0400789.pdf

öğretmenin bilgisini arttırmayı ve üç yıldan sonra köy çocuklarının tahsillerine devam etmemesi (Öymen, 1939: 5) gibi unsurlar yer almaktadır.

Bu amaçla dönemin Maarif Bakanı Hasan Ali Yücel, köy öğretmenlerinin daha ziyade köyde doğmuş, büyümüş ve köy hayat şartlarını doğrudan bir şekilde yaşamış olan gençler arasından seçileceğini ve köy öğretmenlerinin beş sınıfı birden idare edecek şekilde donanımlı olarak yetiştirileceğini belirtmiştir (Anonim, 1939: 176-177).

19 Haziran 1942 tarihinde kabul edilen 4274 sayılı *Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu* ile köylerdeki okullar; eğitimli, öğretmenli, öğretmenli ve eğitimli, pansiyonlu veya pansiyonsuz bölge, akşam okulları ve köy ve bölge meslek kursları haline getirilmiştir. Eğitimli köy okulu, köy eğitmeni yetiştirme kurslarından mezun olan ve maaşları Maarif Vekâletince karşılanan üç sınıflı; öğretmenli köy okulu, köy enstitüleri mezunlarının öğretmenlik yaptığı, maaşları Maarif Vekâletince karşılanan beş sınıflı okullardır. Öğretmenli ve eğitimli okullar ise beş yıllık olup ilk üç sınıfa eğitmenin, son iki yıla ise öğretmenin girdiği okullardır. Pansiyonlu veya pansiyonsuz bölge köy okulları, sadece öğretmen veya eğitimli ve öğretmenli ve daha ziyade nahiye merkezlerine açılan okullardır. Akşam okulları, okuma çağını geçmiş kız ve erkekleri, eğitimli ve öğretmenli köy okulu mezunu seviyesine ulaştırmak için açılan okullardır. Köy ve Bölge meslek kursları ise, köy eğitmenlerine ve köy enstitülerinden mezun olacıklara birer meslek edindirmeyi amaçlayan okullardır⁸.

Erken Cumhuriyet Dönemi Köy Okullarında Eğitim

Köy okulları için farklı bir müfredat hazırlama düşüncesi, özellikle köy çocuklarının şehirli çocuklardan farklı olduğu düşüncesi içerisinde ortaya çıkmıştır (Başar, 2004: 13). Bu bağlamda şehirlerde bulunan okullar ile köy okulları için farklı müfredatlar hazırlanmıştır. 1930 ve 1938 yıllarında yayınlanan Köy Okulları Müfredat Programlarında⁹ şu ortak ifadeler yer almaktadır:

Bu müfredat programı köy mektepleri için tertip edilmiştir. Köy mektepleri tedrisatının umumi mekteplerden büsbütün ayrı bir mahiyet alması ne caizdir, ne de doğrudur. Ancak köy çocuklarını şehir, kasaba çocukları gibi, aynı program dâhilinde okutmak ta ilk tahsilin en mühim maksatlarından biri olan gençleri muhitlerine faal bir surette intibak ettirmek esasına muhalif düşer. İşte bunun içindir ki umumi mekteplerin müfredat programlarının esaslarına sadık kalmak üzere köy mektepleri için köy çocuklarının ihtiyaç ve alakaları ile münasebettar yeni bir müfredat programı ihzar edilmiştir.

Müfredatın farklı olması dönemin şartları için anlaşılabilir bir durumdur. Çünkü köyün genel yapısının şehirlere nazaran oldukça farklı olması, köyde tarımın oldukça etkili olması ve gençlerin okul yerine tarlalarda çalıştırılmaya gönderilmesi sıkça rastlanan bir durumdur.

⁷ Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu İzahnamesi, Maarif Matbaası, Ankara, 1943: 8-12.

⁸ Köy Mektepleri Müfredat Programı 1930, Maarif Vekâleti Yayınları, s.1; Köy Mektepleri Müfredat Programı 1938, Devlet Basımevi, İstanbul, s.1

Konuyla ilgili Hilmi A. Malik (1933: 482), bireyin en aktif ve daha iyi anlayacağı dönem olan çocukluk dönemi, tembel bir şekilde geçerse, hem çocuğun okula gitme hevesi hem de anne – babanın çocuğu okula gönderme heveslerinin azalacağını günümüzde köy çocuklarının okula gitme süresinin iki yıldan fazla sürmediğini belirterek problemi daha da netleştirmektedir.

Tablo 2: Köy Okulları Haftalık Ders Programı

Dersler	Sınıf I	Sınıf II	Sınıf III
Alfabe	12	-	-
Kıraat	-	4	4
İmla	-	3	2
Tahrir	-	2	2
Grammer Tatbikatı	-	-	1
Elyazısı	-	4	3
Hayat Bilgisi	4	4	3
Hesap – hendese	4	3	3
Yurt Bilgisi	-	-	2
Resim, eliş (erkekler için)	4	4	4
Resim, eliş (kızlar için)	4	1	1
Ev işleri (kızlar için)	-	3	3
Toplam	24	24	24

(Kaynak: Köy Mektepleri Müfredat Programı 1930, Maarif Vekâleti Yayınları)

Tablo 2’de köy okullarının ders müfredatına dikkat edilecek olursa temel amaç; öğrencilere okuma – yazma öğretmek, temel hayat bilgisi, yurt bilgisi derslerini vermek ve resim ve eliş dersleri sayesinde çocukların temel becerilerini geliştirmektir. Tarih, coğrafya, eşya derslerinin olmayışı dikkat çekmekle beraber, müfredat programına bakıldığı zaman temel mantığın köy çocuklarına sadece okuma – yazma öğretilmesi ve el becerilerinin geliştirilmesi odaklı olduğu anlaşılmaktadır.

Müfredat programında yer alan derslerin amaçlarına kısaca değinecek olursak; hayat bilgisi dersinin temel amaçları; çocuğun köyünde bulunan taş, maden, bitki ve hayvanları tanıması, içerisinde yaşanılan

yerin insan doğasına etkilerini öğrenme, çocuğun aile, köy, belediye, hükümet konusunda bilgisini arttırmak, çocuğun vücudunu meydana getiren parçaları tanımasını sağlamak; Türkçe dersinin amacı, çocuğun düşünceleri doğru anlamasını sağlamak, düşündüğünü karşı tarafa doğru bir şekilde aktarmak, kullanılan kelimelerin anlamlarını bilmek; hesap – hendese dersinin amacı; özellikle adet (tane) kavramını öğretmek, temel hesap usullerini çocukta geliştirmek, bunu hem kâğıt üzerinde hem de zihinden yapmayı öğretmek; yurt bilgisi dersinin amacı; köye yönelik bilgiyi arttırmak, askerlik bilgisini ve Türkiye Cumhuriyeti hakkında daha fazla bilgi sahibi olmasını sağlamak, vatandaşlık görevlerini anlamak; resim – el işi derslerinin amacı; eşyaları tanımak, eşyaları şekillendirmek, çocuklarda dikkati geliştirmek¹⁰ olarak belirtilebilir.

1933 yılında ikinci baskısı yapılan 'Mektep Eşyası' isimli kitapta, bir okulun içerisinde bulunması gereken eşyalara yer verilmiştir. Bu eşyalar öğretmen masası, yazı tahtası, dolaplar, sünger, silgi ve tebeşirlik, cetvel tarzı ölçüm aletleri vs. şeklinde devam etmektedir. Ancak bunun haricinde özellikle de köy okulları için hazırlanmış bulunan bazı eşyalar dikkat çekmektedir. Marangoz tezgâhları, ağaç işleri aletleri, maden işleri aletleri, bahçe işleri aletleri gibi¹¹. Diğer bir ifade ile dönem içerisinde köy okullarında çocukların köyde yaşamlarını kolaylaştırıcı bir takım bilgileri öğrenmeleri esas olarak düşünülmüş ve Maarif Vekâleti tarafından basılan kitapçığa takım halinde yer verilmiştir.

Tablo 3. Eğitimli Köy Okulunda İşlenecek Konular Müfredatı (Haftalık)¹¹

Sınıf	Okuma Yazma	Hesap	Yurt ve Yaşam Bilgisi	Tarım İşleri	
I	İlk 3 ay	12 saat	6 saat	-	6 saat
	Son 3 ay	8 saat	6 saat	4 saat	6 saat
II	8 saat	5 saat	5 saat	6 saat	
III	8 saat	5 saat	5 saat	6 saat	

Dikkat edilecek olursa eğitimli köy okullarında (Tablo 3), müfredatta dört ders bulunmaktadır. Yine ağırlık köy çocuklarına okuma – yazma öğretme odaklıdır. Ancak dikkat çeken unsur ise tarım işleri dersi haftalık sayısının hesap ve yurt bilgisi derslerine nazaran daha fazla olmasıdır. Diğer bir ifade ile köy çocukları hem okuma yazma öğrenmekte hem de ziraat işlerinden geri kalmamaktadır.

⁹ Köy Mektepleri Müfredat Programı 1930, Maarif Vekâleti Yayınları, s.9 – 71; Köy Mektepleri Müfredat Programı 1938, Devlet Basımevi, İstanbul: 11-69.

¹⁰ Mektep Eşyası, Maarif Vekâleti Mektep Müzesi Neşriyatı No:1, Devlet Matbaası, İstanbul,1933: 9-21.

Bu durum dönemin *Ülke Dergisi*'nde açıkça belirtilmiştir. Buna göre köyde yaşayan çocukların hem köylerine hem de topraklarına sadık kalmalarını sağlayacak bir köy terbiye programı, köy öğretmenleri tarafından uygulanacaktır. Köy okullarından maksat köylüye yaşamasını ve belli başlı birtakım ihtiyaçlarını nasıl gidereceklerini öğretmek ve topraktan azami ölçüde istifade etmeyi öğretmektir. Köy okullarından beklenen ziraatçılık hakkında yeni usulleri, hayvanların ıslahını, elişlerini, yerli ziraattın önemini, hayvan hastalıklarına karşı alınacak tedbirleri, fidan ve orman bakımını çocuklara öğretmesidir... Köyde yaşayan erkek çocukları okumakla köyüne ve toprağına daha sadık, topraktan daha iyi verim alan daha iyi bir vatandaş; kız çocukları ise okumakla ev idaresi, temizlik, çocuk bakımı, inek sağmayı öğrenecektir (Malik, 1933: 483). Buna benzer bir başka ifade ise; köy okullarını bitirenler eğitimlerine devam etmek için şehirlere gidecek değıllerdir, sadece köy okullarında elde ettikleri bilgiler sayesinde köylerinin yaşama ve üretme seviyesini yükselteceklerdir (Nabi, 1937: 2) şeklinde Ulus Gazetesi'nde yer almaktadır. Böylece köy çocuklarının köye bağılılığı arttırılmaya çalışılmış ve bu durum ise köy çocuklarının eğitimlerine devam etmelerinin önünde bir engel olmuştur. Zira toprağına bağımlılığı arttırmayı ve köyde kendi kendine yetinmeyi öğreten bir programın genel anlamda pek uzun süre devam edemeyeceğı aşikârdır.

Tablo 4. Beş sınıflı Köy İlkokulu Haftalık Ders Programı¹²

Dersler	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf
Hayat Bilgisi	3	3	4	-	-
Türkçe	10	9	8	5	5
Tarih	-	-	-	2	2
Coğrafya	-	-	-	2	2
Yurt Bilgisi	-	-	-	2	2
Tabiat Bilgisi	-	-	-	2	2
Aile Bilgisi	-	-	-	1	1
Aritmetik	4	4	4	3	3
Resim	1	1	1	1	1
Yazı	-	1	1	1	1
Toplam	18	18	18	18	18

(Kaynak: Köy İlk Okul Program Projesi, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1946: 5)

¹² Köy İlk Okul Program Projesi, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1946: 5

Beş sınıflı köy okullarındaki dersler (Tablo 4), genel anlamda şehirlerde bulunan okulların müfredatlarıyla çok benzerdir. Müfredata göre bütün sınıflar 18 saat kültür dersi alacaktır. Bunun yanı sıra yine küçük sınıflar haftada 2, büyük sınıflar ise 3 saat ziraat ve iş dersleri verilecektir¹³. Köylerdeki yaşam tarzının eğitim üzerine etkileri bu dönemlerde yoğun bir şekilde hissedilmiştir.

Cumhuriyet Dönemi Köy Okullarında Beden Terbiyesi (Jimmastik) Dersi:

Beden Terbiyesi (Jimmastik) dersi, genel anlamda şehirlerde bulunan ilkokulların ders programlarına Terbiye-i Bedeniye ismi altında 1924 ve Jimmastik ismi altında 1926 yılında şehir okullarına farklı sınıflarda farklı saatlerde¹⁴ ders olarak konulmasına karşın köy okullarında Beden Terbiyesi dersi müfredatlara açık bir şekilde konulmamıştır. Bu durum ise dönemin Beden Terbiyesi dersleri hakkında genel görüntüsünü ortaya koymaktadır.

Tablo 5. 1924 ve 1926 Yılları Şehir Mekteplerinde Beden Terbiyesi Derslerinin Haftalık Sayısı

Yıl	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf
1924 yılı müfredatı	2	2	2	1	1
1926 yılı müfredatı	2	2	2	2	2

Şehir merkezlerinde yer alan okullarda Beden Terbiyesi dersinin, terbiye-i bedeniye adıyla yapıldığını görürüz. Terbiye-i Bedeniye dersi, bütün sınıflara sabah ve akşam tatillerinden önce haftada iki kez büyük teneffüs sırasında yaptırıldığı (Öymen, 1939: 17) bilinmekle birlikte fazla bir bilgiye rastlanılmamaktadır.

Köy okullarına ait müfredatlar incelendiğinde ise; köy okullarında Beden Terbiyesi dersinin jimnastik ve musiki dersi adı altında müfredatın alt kısmında ayrıca ek olarak yer aldığı görülmektedir. Buna göre jimnastik ve musiki derslerine herhangi bir saat tahsis edilmemiş ve program haricinde her sabah birinci dersten önce ve akşam son dersten sonra öğrenciye 20 dakikalık jimnastik yaptırılmış ve şarkılar söylenmiştir. Yapılacak olan jimnastik hareketleri ile söylenecek şarkılar arasında bir uyum bulunması gerektiği belirtilmiş ve bunun için ayrıca müzik ve jimnastik risalesinin yayınlanacağı belirtilmiştir¹⁵. Ancak ders içeriklerine bakıldığında jimnastik ve musiki derslerinin musiki ve oyunlar¹⁶ adı altında

¹² Köy İlk Okul Program Projesi, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1946: 6-7

¹³ İlkmekeplerin Müfredat Programı, Devlet Matbaası, İstanbul, 1927.

¹⁴ Köy Mektepleri Müfredat Programı 1930, Maarif Vekâleti Yayınları, s.9. Ancak 1936 yılı köy okulları müfredat programında Beden Terbiyesi dersine ait herhangi bir ifade yer almamaktadır, bkz: Köy Okulları Müfredat Programı Taslağı, Devlet Basımevi, İstanbul, 1936.

¹⁵ 1949 tarihli Kasaba ve Köy Okulları Birleştirilmiş Sınıflarda Eğitim, Öğretim ve Yönetim isimli kitapta ilk 1. ve 2. Sınıflarda Jimnastik ve Musiki – Jimnastik dersleri ayrı bir şekilde verilirken, 3. ve 4. Sınıflarda jimnastik ve musiki dersleri birbirinden ayrılmaktadır. Bknz: Okuturlar, Ş. (1949), Kasaba ve Köy Okulları Birleştirilmiş Sınıflarda Eğitim, Öğretim ve Yönetim, Saka Matbaası, İstanbul.

toplandığını görürüz¹⁷. Hatta daha da ileri giderek musiki ve oyunlar dersi ya da aktivitesinin çoğunlukla şarkılar söylemek üzerine kurulu olduğunu da söylememiz mümkün olmaktadır.

1930 yılı Köy Mektepleri Müfredat Programı'na bakıldığında musiki – oyunlar adı altında Beden Terbiyesi dersinin verildiğini ancak musiki kısmının daha ağır bastığını görmekteyiz. Çünkü ders müfredatı incelendiğinde 1. ve 2. sınıf musiki - oyunlar derslerinde çocuklara 2-3 şarkı öğretildiğini, kalan kısa zaman diliminde ise yürüyüş yaptırıldığını görürüz. Buna karşın 3. sınıfların musiki – oyunlar dersi için şu şekilde bir ifade kullanılmıştır: Bu sınıfta musiki ve oyunların diğer mevzular ve derslerle alakadar olması ne daima lazım ne de her vakit mümkündür. Fırsat ve lüzum ve imkân buldukça diğer derslerle münasebettar musiki ve oyun ve ront mevzuları intihap etmek suretiyle o dersleri daha canlı ve neşeli bir hale getirmek şayanı tavsiyedir. Bu hususta muallimler kendi takdirleri dâhilinde serbesttir¹⁸. Diğer bir ifade ile 3. sınıf musiki - oyunlar dersi için herhangi bir müfredat bulunmamakla birlikte dersin içeriği tamamen öğretmene bırakılmıştır. Bu durum ise beden terbiyesi dersi için mutabık kalınacak bir müfredatın ortaya çıkmasını, köy okullarında beden terbiyesi dersi için bir bütünlük oluşmasını engellemiştir¹⁹.

1936 yılı köy okulları müfredatında beden terbiyesi dersine yer verilmemiştir 1938 yılına ait Köy Mektepleri Müfredat Programı²⁰'nda da jimnastik dersine yine yer verilmemekle birlikte her sabah birinci dersten önce ve her akşam son dersten sonra öğrencilere yirmi dakikalık jimnastik yaptırılması ve şarkı söylenmesi tavsiye edilmiştir.

1946 yılına ait Köy İlk Okul Programı Projesi'ne ait müfredata bakıldığında da yine ders müfredatında jimnastik dersine yer verilmediği görülecektir. Buna karşın sabah dersler başlamadan önce ve öğlen ilk dersten önce 10 dakikalık jimnastik yaptırılacağı ve şarkılar söylenileceğine yer verilmiştir²¹.

1948- 1949 Eğitim - Öğretim yılında köy okullarında beden terbiyesi dersine yer verilmiş ve dersin bir haftalık içeriği şu şekilde açıklanmıştır: Sıra olmak, koşar adımla yürümek, marş komutuyla dağılmak ve geri toplanmak, bağdaş kurup kalkmak, sırttan atlamak, birbirlerini taşımak, takla atmak ve gülle atmak. Kız öğrenciler gülle atma yerine ip atlayacaklardır. Sonrasında kurtla kuzu oyunu, yurdunu bul oyunu, bayrak yarışı ve top oyunları gelmektedir. Ardından öğrencilere sağlık konusunda çeşitli öğütler verilecektir (Okuturlar, 1949: 88-89). Ayrıca bu döneme ait derslerin içeriklerine bakıldığı zaman beden terbiyesi derslerinde büyük oranda top oyunları, yurdunu bul, kurtla kuzu, misafirlik oyunu, tavşan kaç oyunu isimlerinde oyunların oynatıldığını, çocukların bedenlerini geliştirmeye yönelik kültür – fizik hareketlerinin yeteri düzeyde yapılmadığını görürüz.

Köy okulları sabah 07.30'da açılmakta, bu süre içerisinde temizlik yapılmakta ve yoklama alındıktan sonra 07.50 – 08.20 saatleri arasında 30 dakika beden terbiyesi ve musiki dersi yapıldıktan sonra, süresi 40 dakika olan diğer derslere geçilmektedir. Dikkat edilecek olursa beden terbiyesi ve musiki dersi 30

¹⁶ Köy Mektepleri Müfredat Programı 1930, Maarif Vekâleti Yayınları: 94-143; Siret, S. (1940). Köy Öğretmeninin Kitabı, Güven Basımevi, İstanbul, s.11-12

¹⁷ Köy Mektepleri Müfredat Programı 1930, Maarif Vekâleti Yayınları: 94-143;

¹⁸ 1936 Köy Okulları Müfredat Programı Taslağı, Devlet Basımevi, İstanbul.

¹⁹ 1938 Köy Mektepleri Müfredat Programı, 1938, Devlet Basımevi, Ankara.

²⁰ Köy İlk Okul Program Projesi, Milli Eğitim Basımevi, 1946, Ankara.

dakika ile sınırlandırılmış, diğer dersler için 40 dakikalık bir süre ayrılmıştır. Bu durum ise dönem içerisinde beden terbiyesi dersinden beklentinin fazla olmaması ile açıklanabilir. Hatta sabahçı ve öğlenci eğitim veren okullarda bu sürenin 20 dakika olduğunu söylemek mümkündür (Okuturlar, 1949: 25).

Köy okulları içerisinde beden terbiyesi dersleri bahçe içerisinde yapılmış, herhangi bir spor salonu yapılmamıştır. Buna karşın 1939 yılı içerisinde dönemin spordan sorumlu yapılanması olan Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü tarafından Almanya'daki köy spor sahaları hakkında bilgi veren 'Köy Spor Sahaları Hakkında Öğütler²²' isimli kitapçık yayınlanmıştır. Kitapçıkta, köylerde bulunması gereken spor sahaları ve bu sahaların özelliklerine, köy spor sahalarına, köy jimnastik salonlarına, köy atış meydanlarına yönelik çeşitli bilgilere yer verilmiştir. Ancak ilginç bir şekilde o dönem içerisinde ne köylerde ne de köy okullarında herhangi bir spor sahası bulunmamaktadır. Bu durum ise çalışmanın sadece bilgi amaçlı ortaya konduğunu, bundan sonra yapılacak olan köy spor sahalarına veya köy okullarının spor sahalarına bir katkı sunmak amacıyla yayınlandığını akıllara getirmektedir.

Ayrıca özellikle köy okulları için hazırlanan bir beden terbiyesi dersi kitabının var olup – olmadığı da tartışılabilir. 1950 yılında yayınlanan 'Okul İhtiyaçları Kılavuzu' isimli kitapçıkta o dönem içerisinde basılan bütün kitaplar mesleki eserler, derslerle ilgili kitaplar, tarih- coğrafya- seyahat kitapları, çeşitli kitaplar, sanat ve edebiyat kitapları, siyasal ve sosyal kitaplar, piyesler, ansiklopedi- sözlük ve lügatler, romanlar şeklinde sıralanmıştır. Ders kitapları içerisinde Mümtaz Abacı tarafından yazılan 'Çocuklarımıza Seçme Bahçe Oyunları ve Rondlar (1947)' isimli kitap bulunmakla beraber²³ kitap bir ders kitabı olmaktan ziyade öğretmenler için hazırlanmış ve hangi oyunların ne şekilde oynanacağını anlatan bir yapıdadır. Ancak bu kitap genel eğitim çerçevesi içerisinde hazırlanmış ve köy okullarına yönelik bir çalışma olmamıştır.

Ülkemizde doğrudan bir şekilde köy okullarındaki beden terbiyesi dersi üzerine yazılmış iki kitaba ulaşılmıştır. Birinci kitap Türk sporunun en önemli isimlerinden birisi olan Selim Sırrı (Tarcan) tarafından yazılmış olan ve 1933 yılında yayınlanan 'Köy Mekteplerinde Beden Terbiyesi' isimli çalışmadır. İkinci kitap ise Fuat Pura tarafından yazılan ve 1937 yılında yayınlanan 'Köy Okullarında Cimnastik' isimli çalışmadır.

Selim Sırrı (Tarcan) tarafından yayınlanan çalışma, köy okullarında gerçekleştirilecek olan beden terbiyesi dersinin içeriği için hazırlanmıştır. Tarcan, çalışmasında köy okullarındaki beden terbiyesi dersiyile ilgili olarak; derslerin uygulamalı olması gerektiğini, bütün hareketleri önce öğretmenin yapıp öğrenciyeye göstermesi gerektiğini belirtir. Öğretmen her hali ile öğrenciyeye örnek olmalı, güzel konuşmalı, güzel atlamalı, güzel tırmanmalı ve ağaçlara kolayca çıkabilmelidir. Öğretmenin aktif bir şekilde dersleri yapması gerektiğini belirten Tarcan, köy çocuklarının adalelerinin bazı sportif faaliyetleri yapmak için yetersiz olabileceğini, öğretmenin bu durumda sinirlenmemesi gerektiğini ve tekrarlamaya devam

²¹ Köy Spor Sahaları Hakkında Öğütler, 1939, Çev: S. Fehmi, Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğü, Ankara.

²² Okul İhtiyaçları Kılavuzu, Öğretmen Dergisi Yayını No:III, Güneş Matbaacılık ve Gazetecilik, Ankara, 1950: 15.

etmesi gerektiğini belirtir. Öğretmenin esas gayesi memleket türküleri ve marşlar eşliğinde, öğrencileri daha canlı ve neşeli bir hale getirebilmektir (Sırrı, 1933: 6-8).

Tablo 6: Selim Sırrı Tarcan'a Göre Köy Okullarında Beden Terbiyesi Dersi Genel İçeriği

Sınıf I	Sınıf II	Sınıf III	
10 dakika kolay hareketler	8 dakika kolay hareketler	6 dakika kolay hareketler	
12 dakika oyun	10 dakika oyun	10 dakika oyun	
6 dakika tatbikat, 2 dakika tenkit	8 dakika tatbikat, 4 dakika tenkit	10 dakika tatbikat, 4 dakika tenkit	
Toplam 30 dakika	Toplam 30 dakika	Toplam 30 dakika	

(Kaynak: Sırrı, 1933: 10-14).

Dikkat edecek olursak Tablo 6'da Tarcan, ortalama bir beden terbiyesi dersi için 30 dakikalık süre ayırmıştır. Ancak o dönem içerisinde beden terbiyesi dersi müfredatta yer almayan, müfredatta bazı özel maddelerle eklenen ve yirmi dakikalık bir süreci kapsayan bir derstir. Bu durum Selim Sırrı Bey'in yazdıklarıyla bir terslik arz etmektedir. Bu terslik Tarcan'ın ideal bir beden terbiyesi dersi süresini belirtmek istemesi olarak açıklanabilir.

Tarcan'a göre köy öğretmenleri, beden terbiyesi dersinde öğrencilere; basit esas vaziyetlerini (hazır ol, oturuş, yatış, asılma, dizüstü), baş hareketlerini, yatış ve cephe hareketlerini, yürüyüşleri, koşular ve atlamaları, tırmanmaları ve nefes alma taktiklerini öğretmekte ayrıca burkulma, kırık – çıkık, bayılma gibi konularda bilgiler vermelidirler (Sırrı, 1933: 6-8).

Selim Sırrı (Tarcan), beden terbiyesi dersinin öncelikli olarak bir amacının bulunması gerektiğini ve bu amacın da öğretmen tarafından iyi bir şekilde idrak edilmesi gerektiğini belirtir. O'na göre özellikle de köy çocuklarının duruşları, oturuşları, yürüyüşleri biçimsizdir ve koşmasını, atlamasını bilmemektedirler. Vücutları işlek değildir. Kötü birtakım alışkanlıklar kazanmış ve nefislerine hâkim değillerdir. Dikkatleri terbiye görmemiştir ve mesafe tahmin edememektedirler. İntikal süreleri yeterli değildir (Sırrı, 1933: 8). Özetle Selim Sırrı (Tarcan)'a göre köy çocuklarının eğitimleri üzerinde daha da özenli bir şekilde durulması ve temelden başlayarak beden terbiyesi derslerinin verilmesi gerekmektedir.

Tarcan, 1. sınıfta uygulanması gereken sıralamayı şu şekilde belirtmektedir; yürüyüş, dağınık nizam, dönüşler, açılmalar, hazırlık hareketleri, kol veya bacakların kolay hareketleri, sırt hareketleri, asılma veya ağaca tırmanma, atlamalar, koşmalar ve oyunlar. 2. sınıfta uygulanması gereken sıralama; düzen alıştırmaları, kolay baş, kol, bacak ve gövde hareketleri, dikkat, çeviklik ve koşmaca oyunları, atlamalar, tırmanmalar, koşmalar, çeşitli sıhhi nasihatler ve tenkitlere yer verilmelidir. 3. sınıfta ise düzen

alıştırmaları, kol, baş, bacak ve gövde hareketleri, oyunlar, koşma, atlama ve tırmanmalara ve çeşitli tenkitlere yer verilmelidir (Sırrı, 1933: 10-14).

Bir diğer çalışma olan ve Fuat Pura tarafından yayınlanan Köy Okullarında Cimnastik isimli çalışma ise beden eğitiminin; sağlık, karakter, yurt müdafaası bakımından önemine yer vererek başlamaktadır. Çalışma içerisinde köy okullarındaki beden eğitimi dersinin amaçları şu şekilde belirtilmektedir (1937: 14):

1. Çocuklarda serbest ve tabii hareket temayülü ile hareket zevkinin ve ifade kabiliyetinin muhafazası.
2. Nemanın tahrik ve teshili, sıhhatin takviyesi ve okul hayatının çocuğun bedeni üzerinde yapabileceği menfi tesirlerin izalesi.
3. Çocuğun sağlamlığını ileri götürecektir olan mümareseye, çalışma ve yaşamaya alıştırılması.
4. Birlik duygusunun ve mesuliyet hissinin uyandırılması.

Pura tarafından hazırlanan çalışmaya baktığımızda köy okullarındaki beden eğitimi dersi için, öğrencilerin; kısa bir don, bir kolsuz gömlek ve bir papuç giyerek derse katılmaları gerektiği, derslerde şarkılar, marşlar söylenmesi gerektiği; böylece çocukların hem ciğerlerinin geliştiğini hem de milli duyguların pekiştirildiğini ifade etmektedir (Pura, 1937: 19-20).

Gerek Selim Sırrı (Tarcan) gerekse de Fuat Pura, beden eğitimi derslerinde marşlar söylenmesi ve buna bağlı olarak öğrencilerde milli duyguların gelişeceği düşüncesine vurgu yapmaktadırlar. Bu durum jimnastiğin önemli isimlerinden olan Fiedrich Ludwig Jahn ve Don Francisco gibi isimlerin de jimnastikten beklediği amaçlarla örtüşmektedir. Bahsi geçen isimler de derslerde öğrencilere marşlar söyleterek öğrencilerde vatan sevgisini daha da ön plana çıkartmaktaydılar (Dever, 2015: 66). Ayrıca Selim Sırrı (Tarcan)'nın Galatasaray Lisesi'nde beden terbiyesi öğretmeni olan Ali Faik Üstünidman'ın da aynı şekilde derslerini marşlar eşliğinde işlediği bilinmektedir (Dever, vd. 2020).

1937 yılı verilerine bakacak olursak müfredatta yer alan 'jimnastik dersi için ayrıca saat tahsis edilmemiştir. Her sabah birinci dersten evvel, her akşam sonra dersten sonra 20 dakika jimnastik yaptırılıp, şarkı söylettirilecektir' ifadesi Pura tarafından eleştirilir. Bunun hiçbir köy okulunda yapılmadığını ve bu durumun değiştirilmesi, en azından haftada 2 saat beden eğitimi dersi yapmaları gerektiğini belirtir (Pura, 1937: 21).

Fuat Pura'ya göre (1937: 67-80) 1. sınıflara ait beden terbiyesi dersi içeriği; dört dakika piyano veya sadece şarkılı yürüyüş; altı dakika baş, kol, bacak hareketleri; yirmi dakika oyun ve rontlar; dört dakika muhtelif şekilde yürüyüşler; dört dakika atlama ve sıçrayışlar; iki dakika sıhhi ögütlerden oluşmaktadır. Bu süre ve hareketler içerisinde odun yarmak, yerden çalı cırpı toplamak, kürek çekmek, nişan almak, av araştırmak, top atıp tutmak, çember koşuları, ip atlamalar, koşular, tırmanmalar, sağlık oyunları, çekme – itme hareketleri yapılmalıdır. 2. Sınıflara ait beden terbiyesi dersi içeriğiyle ilgili olarak kitap

içerisinde bu sınıfa ait bir müfredat içeriği verilmemiş olmakla birlikte, hareketlerin bir parça da olsa zorlaşması, çocukların karakter, beden kuvveti ve kudreti kazanmaları için çeşitli hareketler yapmaları gerektiği ifade edilmiştir. 3. sınıf beden terbiyesi dersi içeriği ise çocukların birlikte oynamalarına, maharet ve dikkatlerini geliştirecek çeşitli aktiviteler yapmaları gerektiği, tırmanma, yürüyüş, çekme ve itmelerin öğretilmesi gerektiği şeklindedir.

Sonuç

Cumhuriyetin ilan edilmesi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte nüfusunun büyük bir çoğunluğunu köylerde barındıran ülkede köylere öncelik verilmiş ve köy kalkınmasına yönelik çeşitli çabalar içerisine girilmiştir. Çünkü köylerdeki yaşam şartları, bu çabayı zorunlu kılmıştır. Köylerin kalkınmasına yönelik bu çabalardan birisi de eğitim alanında olmuştur.

Cumhuriyetin ilan edildiği dönemde ülke genelinde var olan okul sayısının yetersizliği ve buna bağlı olarak da öğrenci sayısının azlığı dikkat çekmektedir. Bu amaç doğrultusunda öncelikli olarak okul sayısının artırılması ve öğretmen yetiştirilmesi çabası içerisine girilmiştir. Ancak köylerdeki okul sayısının artmasıyla birlikte öğrencilerin okullara çekilmesi konusunda çeşitli sorunlar yaşanmıştır. Köy yaşam tarzının el işçiliğine dayalı olması ve öğrencilik çağında bulunan çocukların tarlalarda çalışıyor olması bu sorunların temelini oluşturmuştur.

Köylerde yaşayan çocukları okul hayatına kazandırmak amacıyla Erken Cumhuriyet Dönemi'nde şehir ve köy okullarında farklı müfredatlar hazırlanmıştır. Bunun nedeni ise köy yaşam tarzına uygun dersler aracılığıyla öğrencilerin okula katılımlarının artacağı şeklindeki düşüncedir. Öğrencilere hayat bilgisi, yurt bilgisi ve matematik derslerinin yanı sıra el becerilerini geliştirmeye yönelik resim ve el işi derslerinin yanı sıra tarım işleri dersleri de verilmiştir. Bu sayede çocuklar hem okuma yazma öğrenmiş hem de ziraat bilgilerini geliştirmişlerdir. Alınan tarım dersleriyle birlikte öğrencilerin topraktan azami ölçüde istifade etmeleri amaçlanmıştır.

Araştırmamızın öznesi konumunda olan beden terbiyesi derslerine bakacak olursak genel anlamda bir ilgisizlikle karşılaşırız. Çünkü döneme ait köy ilkokulları müfredatında beden terbiyesine rastlamamaktayız. Ancak müfredatın alt kısmına ek olarak beden terbiyesi derslerinin 20'şer dakika halinde musiki dersi ile birlikte yapılacağı yer almaktadır. Sürenin az oluşu aşikârdır. 20 dakikalık bir beden eğitimi ve musiki dersi oldukça yetersizdir (Bu süre daha sonra 30 dakikaya çıkartılmışsa da yine yetersizdir). Bu sürenin az oluşu, çocukların vücutlarını ısıtmadan doğrudan bir şekilde eğitime başladıkları gerçeğini ortaya çıkartmaktadır. Ayrıca musiki dersi ile birlikte yapılıyor olması ve müfredatta ek olarak konulmuş olması da diğer üzerinde durulması gereken sorunlardır. Öncelikli olarak şarkı ve marşların çocuklara öğretildiği ve kültür – fizik hareketlerinin de bu şarkı ve marşlara göre şekillendiği düşünülecek olursa öğrencilere yürüyüş ve koşma gibi temel aktivitelerin verildiği ortaya çıkmaktadır. Zira bu iki aktivite, ritme en uygun aktiviteler olarak düşünülebilir. Bir diğer sorun olarak belirttiğimiz beden eğitimi dersinin müfredatın alt kısmına ek olarak konulması ise yönetimin derse olan bakış açısını yansıttığı şeklinde yorumlanabilir.

Köy ilkokullarındaki beden terbiyesi derslerinin içeriğine yönelik iki önemli eser bulunmaktadır. Bunlardan ilki Selim Sırrı (Tarcan) tarafından yazılmıştır. Selim Sırrı (Tarcan), derslerin mutlaka uygulamalı olması gerektiğini belirterek toplam 30 dakikalık dersin kolay hareketlerden başlanması, sonrasında çocuklara oyunların öğretilmesi ve ardından da uygulamalara ağırlık verilmesi gerektiğini vurgular. Bu dersin amacı Selim Sırrı (Tarcan)'a göre köy çocuklarını bedenlen daha güçlü hale getirebilmektir. Bir diğer önemli eser ise Fuat Pura tarafından yazılmıştır. Pura'ya göre beden terbiyesi dersinin amacı köy çocuklarının daha güçlü hale gelmesi ve aralarında birlik duygusunun uyandırılmasıdır.

Köy ilkokullarındaki beden terbiyesi dersi konusunda her ne kadar çeşitli güncellemeler yapılmışsa da istenen sonuç alınamamıştır. Zira köy ilkokullarında spor alanlarının, tesislerin, spor aletlerinin olmayışı öğrencilerde bir canlılık uyandıramamış, dersler daha ziyade rutin olarak sınıf içerisinde ve okul bahçesinde yapıldığı için öğrenciler derslerde istekli olmamışlardır. Bahsi geçen dönem içerisinde köy ilkokullarında beden terbiyesi öğretmeninin de bulunmaması bir diğer sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bütün derslere olduğu gibi beden terbiyesi derslerine de aynı öğretmenin giriyor olması, öğrencilere sadece temel hareketlerin öğretilmesine ve daha da ileri gidilmemesine neden olmuştur.

Çalışma sonunda bu alanda yapılacak diğer çalışmalar için;

- Erken Cumhuriyet Dönemi köy okullarında oynatılan 'çocuk oyunları'na yönelik çalışmaların yapılması,
- Erken Cumhuriyet Dönemi köy okullarında gerçekleştirilen beden eğitimi derslerinin, öğrencilerin hangi motor gelişim alanı üzerinde etkili olduğuna yönelik araştırmalar yapılması ve günümüz beden eğitimi dersleriyle karşılaştırılması önerilmektedir.

Yazar Katkı Oranları

Çalışmaya 1. Yazar %50, 2. Yazar %50 oranında katkıda bulunmuştur.

Çıkar Çatışması Beyanı

"Erken Cumhuriyet Döneminde Köy Okullarında Beden Terbiyesi Dersi (1923-1950)" başlıklı makalemiz ile ilgili herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması yoktur ve yazarlar arasında da herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

(1927). İlk mekteplerin Müfredat Programı. Devlet Matbaası, İstanbul.

(1929). 28 Teşrinievvel 1927 Umumi Nüfus Tahriri Fasikül III Usuller, Kanun ve Talimatnameler, Başvekalet Müdevvenat Matbaası, Ankara.

(1930). Köy Mektepleri Müfredat Programı, Maarif Vekâleti Yayınları, Ankara.

- (1933). Mektep Eşyası, Maarif Vekâleti Mektep Müzesi Neşriyatı No:1, Devlet Matbaası, İstanbul.
- (1936). Köy Okulları Müfredat Programı Taslağı, Devlet Basımevi, İstanbul.
- (1936). Öğretmen Sesi Dergisi, 1 Mayıs, Sene:6, Sayı:37-34, s.265.
- (1938). Köy Mektepleri Müfredat Programı, Devlet Basımevi, İstanbul.
- (1939). Köy Spor Sahaları Hakkında Öğütler, Çev: S. Fehmi, Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğü, Ankara.
- (1941). Köy Eğitimini Yetiştirme Kursları Müfredat Programı Taslağı, Ziraat ve Maarif Vekillikleri Köy Eğitimini Yetiştirme Kursları Neşriyatı, Sayı:19, Maarif Matbaası, İstanbul.
- (1943). Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu İzahnamesi, Maarif Matbaası, Ankara.
- (1946). Köy İlk Okul Program Projesi, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- (1950). Okul İhtiyaçları Kılavuzu, Öğretmen Dergisi Yayını No:III, Güney Matbaacılık ve Gazetecilik, Ankara.
- 22 Mart 1926 tarihinde çıkartılan Maarif Teşkilatına Dair Kanun; https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmco04/kanuntbmmco04/kanuntbmmco0400789.pdf
- 29 İkteşrin 1936 tarihli Ulus Gazetesi.
- 7 Nisan 1924 tarihli Resmi Gazete, Sayı:68, s:336.
- Abacı, M. (1947). Çocuklarımıza Seçme Bahçe Oyunları ve Rondlar, Teknik Kitaplar Yayınevi, İstanbul.
- Anonim (1939). Maarif Şurasında Köy Mektepleri Konuşuldu, Haftalık Köy Dergisi, Sene:1, 8-15 Temmuz, Sayı:12-13, s.176-177.
- Başar, E. (2004) Milli Eğitim Bakanlarının Eğitim Faaliyetleri (1920–1960), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: İstanbul.
- Dever, A. (2015). Spor Sosyolojisi, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Dever, A., İslam, A. ve Sarı, Ş. (2020). İlk Türk Beden Eğitimi Öğretmeni: ‘Seyhül İdman Ali Faik Üstünidman, Tarih Okulu Dergisi, 13(45), ss.952-969.
- Dik, E. (2016). Türkiye’de Erken Cumhuriyet Dönemi’nde (1923-1930) Köy Sorunu, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt: 71, No:3, s. 693-729.
- Geray, C. (1974). Planlı Dönemde Köye Yönelik Çalışmalar, TODAİE Yay., Ankara.
- İnan, M. R. (1983). ‘1920’lerde Türk Milli Eğitimi’, Cumhuriyet Döneminde Eğitim, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- Kaya, Y. K. (1983). ‘Bugün Milli Eğitimin Durumu’, Cumhuriyet Döneminde Eğitim, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.

- Koçuşlu, İ. O. (2017). 1923 İzmir İktisat Kongresinde Alınan Kararların Dönemin İktisat Politikalarına Etkileri, *International Journal of Academic Value Studies*, Vol:3, Issue:17, s. 134-148.
- Malik, H. A. (1933). "Köyde Mektep", *Ülkü*, C.1, S.6, Temmuz 1933, s. 482.
- Nabi, Y. (1937). Kültür Davamız ve Köy Öğretmenleri, 24 Mart 1937 Ulus Gazetesi, s.2
- Nusret, K. (1933). Köy Seferberliğine Doğru, *Ülkü Mecmuası*, Cilt:1, Sayı:5, Haziran 1933
- Okuturlar, Ş. (1949), Kasaba ve Köy Okulları Birleştirilmiş Sınıflarda Eğitim, Öğretim ve Yönetim, Saka Matbaası, İstanbul.
- Önsoy, R. (1991). Cumhuriyetten Bugüne İlk ve Orta Öğretimimiz ve Bazı Meseleleri, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt: 6, Sayı:6, ss. 1-23.
- Öymen, R. H. (1939). Tek Öğretmenli ve Beş Sınıflı Köy Okulları, Maarif Vekilliği, Ankara.
- Öztürk, C. (1996). Atatürk Devri Öğretmen Yetiştirme Politikası, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Pura, F. (1937). Köy Okullarında Jimnastik, Aydınlık Basımevi, İstanbul.
- Sarı, M. (2014). 442 Sayılı Köy Kanunu Çerçevesinde Cumhuriyet Dönemi Köye Yönelik Çalışmalar, Tarih Okulu Dergisi, Yıl: 7, Sayı: XIX, ss.509-534.
- Sırrı, S. (1933). Köy Mekteplerinde Beden Terbiyesi, Devlet Matbaası, İstanbul.
- Siret, S. (1940). Köy Öğretmeninin Kitabı, Güven Basımevi, İstanbul.
- TÜİK (2013). İstatistik Göstergeler Statistical Indicators 1923-2013, Tük Matbaası, Ankara.

Extended Abstract

With its establishment, the Republic of Turkey gave particular importance to sports throughout the country and made an effort to create a healthy and strong generation through sports. Facilities of sports were set up in city centers to increase citizens' interest in sports. The Republic of Turkey also added physical training (gymnastics) to central schools' curricula as a compulsory course. The aim of this study was to give information about the physical training course in village schools in the early years of the Republic of Turkey and present a general summary of the period. With this thought, works about villages and village schools were examined, and newspapers and magazines were scanned to generate a theoretical framework. In the mentioned period, two sources were accessed as sources for this study. The first one is the work titled "Physical Training in Village Schools" written by Selim Sırrı (Tarcan) in 1933. The second one is the work titled "Gymnastics in Village Schools" written by Fuat Pura in 1937. This study examined the physical training courses of the period in the axis of those two works.

According to Paragraph 3 of Article 2 of the National Education Basic Law No. 1739, one of the basic principles of the Turkish national education system is "to improve the welfare and happiness of Turkish citizens and Turkish

society; on the other hand, national unity and economic integrity, social and cultural development and to accelerate the contemporary civilization, and finally to make Turkish nation a constructive, creative, and outstanding partner.” This article summarizes what is desired to be done through education throughout society because the young Republic saw education as an effective factor in economic, social, and cultural development, and therefore, it gave special importance to education.

If we briefly address the goals of the courses in the curriculum, we can see that it consisted of life studies, Turkish, civics, and painting – handicraft courses. The main objectives of the social sciences course were to introduce children to stones, mines, plants, and animals in villages, to teach the effects of village life on human nature, to increase their knowledge of family, village, municipality, and government, and to teach body parts. The main objectives of the Turkish courses were to help children understand and convey ideas correctly and teach the meanings of words. The objectives of the calculus-geometry course were to teach children the concept of “piece” and basic calculation methods and to enable them to make calculations both on paper and mentally. The purpose of the civics course was to teach children about village life, military service, the Republic of Turkey, and citizenship. The painting - handicraft aimed to teach children objects and help them shape them and improve their attention.²⁴

The 1930 Curriculum of Village Schools included a physical training course under the name of music – games. However, the music part outweighed the physical training part because students learned 2 to 3 songs and took walks in the remaining short time in the first- and second-grade music - games courses. The 1946 Curriculum of the Village Primary School Program Project had no gymnastics courses. However, it stated that students were supposed to do gymnastics and sing songs for 10 minutes before classes and before the first class at noon.²⁵

The Republic of Turkey developed different curricula for city and village schools to bring village children into school life in the early years because the government thought that lessons suitable for village life would encourage students to go to school. Students took courses on social sciences, civics, mathematics, painting and crafts, and agriculture. They learned how to read and write as well as how to farm. The agriculture course aimed to make sure that students benefited from land as much as possible.

There are two important works about the physical training course in village primary schools. The first one was written by Selim Sırrı (Tarcan). He states that the physical training lessons must be applied and teachers should make sure that students do easy moves and then learn games and put them into practice. According to him, this course aims to make village children physically stronger. Another important work was written by Fuat Pura. According to Pura, the objective of the physical training course is to make children stronger and awaken a sense of unity in them. Although the government revised the physical training course, it did not achieve the desired outcomes. There was one teacher for all courses, including physical training. Therefore, students only learned basic movements and could not go any further.

---

²⁴ Village Schools Curriculum 1930, Ministry of Education Publications, pp.9 – 71; Village Schools Curriculum 1938, State Press, Istanbul: 11-69.

²⁵ Village Primary School Program Project, National Education Press, 1946, Ankara.

